

Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai: Šprotes iprīta želejā ir mīts

Publicēta: 2008-11-14 00:00:00

Ar pedantisku regularitāti Krievijas medijos tiek reanimēts sižets par ķīmisko ieroču piesātinātām brētliņām, ko viltīgie latvieši liek krievu galdā, un šobrīd stāsts atkal ir uz viļņa.

Baltijas jūras dzelmē patiešām ir nogremdēti ķīmiskie ieroči, ko sabiedrotie saņēma mantojumā, sagraujot nacistisko Vāciju. To apliecina ne tikai pētījumi, fotogrāfijas un uz pēckara dokumentiem un avīžu izgriezumiem balstīti kartējumi.

Lieliskam zvejas rajonam zvejnieki devuši visnotaļ sarkastisku nosaukumu – Iprīts. Zvejnieku kompānijas Grifs īpašnieks Juris Pētersons stāsta, ka gadu gaitā tur palaikam ar traleri ārā vilkti lādiņi, aviācijas bumbas, lādiņu transportēšanas ratiņi, pat lidmašīnu paliekas. Taču laimīgā kārtā nekāda ķīmija uz borta neesot gadījusies. Arī zivis – kroplis vai ar kaut kādām čūlām, kas varētu liecināt par ķīmiskiem apdegumiem, esot salīdzinoši reta parādība – varbūt viena uz desmit tonnām. Turklāt ļoti iespējams, ka čūlu izraisījis piesūcies parazitārs – nēģis.

Balstoties uz Baltijas jūras valstu kopīgās vides institūcijas HELCOM pasūtītajiem pētījumiem, oficiāli šobrīd joprojām ir spēkā 1997. gadā atzinums, ka Baltijas jūrā nogremdētie ķīmiskie ieroči nerada nopietnas bažas un draudus jūras videi un cilvēku veselībai. Un HELCOM joprojām rekomendē neveikt šo ķīmisko ieroču izcelšanu. Šādu pozīciju atbalsta Latvija un, kas zīmīgi – arī Krievija. Taču, neraugoties uz dalībvalstu parakstiem ikgadējos HELCOM ziņojumos, spekulācijas par Hitlera ķīmijas mantojuma iespējamo nokļūšanu barības ķēdē nenorimst. Versijas, kādēļ tā, ir vairākas. Mūsu militāristiem labpatīk uzskatīt, ka pie vainas ir alkatīgi krievu zinātnieki, kas meklē grantus ilgstošiem pētījumiem, tāpēc ir ieinteresēti uzturēt sabiedrībā apdraudētības izjūtu. Krasta apsardzes priekšnieks Hermanis Černovs saka: "Šīs kampaņas lokomotīves ir zinātnieki," kategoriski piebilstot, "tas, ka zivis varētu būt saindētas – tas ir izslēgts."

Biedē ar plikpaurainu mencu

Protams, mūsu aizsardzības resora zinātnisko potenciālu un spriestspējas vides jautājumos varētu apšaubīt, jo ar nopietniem pētījumiem šai jomā Latvija nenodarbojas, pilnībā uzticoties sadarbības valstu secinājumiem. Taču arī vietējie jūras vides eksperti par Krievijas mediju celto trauksmi smīkņā. Atšķirībā no armijas viņi gan melos nevaino savus kolēģus zinātniekus, bet drīzāk Krievijas ideologus, kas vēlas uzturēt spriedzi attiecībā ar citām Baltijas jūras valstīm, un žurnālistus, kas ir vienkārši nopērkami ar patiešām atraktīvo Hitlera mantojuma tematu.

Maskavā topošais izdevums Argumenti neģeļi publikācijā Plikpauraina menca iprīta želejā raksta, ka Rietumeiropas valstu ekonomika dzīvo no tūrisma un zvejas. Un tikai tāpēc nevēlas ieklausīties Krievijas zvanīto trauksmes zvanu skaņās. Tāpēc nevēlas atzīt, ka ķīmiskie ieroči iekļuvuši barības ķēdē. Rakstā arī uzsvērts, ka nozīmīga nozvejotā Baltijas valstu loma daļa tiek izbarota Krievijai, kamēr paši baltieši ēdot iekšzemē mākslīgās ūdenskrātuvēs audzētas zivis.

Barības ķēde drošībā

Aleksandrs Kozlovskis, Latvijas Zivju resursu aģentūras Informācijas departamenta vadītājs, atzīst, ka problēma ar jūrā nogremdētajām vielām ir absolūti reāla un par tās risinājumiem

patiešām ir jādama. Galvenokārt tāpēc, ka netīriem taukiem līdzīgos iprīta klučus var izķeksēt zvejnieki. 1972. gadā tā gadījās daņu tralera komandai, jūrnieki saindējās, jo šī viela izraisa plaušu tūsku ļoti smagā formā.

Trūcīgā tehniskā nodrošinājuma dēļ Latvijas dienestu spējas reaģēt ķīmiskas avārijas gadījumā, īpaši jau jūrā, šobrīd ir praktiski nekādas. To neoficiālās sarunās atzīst arī paši glābēji.

Taču pilnīgi absurdi esot runāt par to, ka ķīmiskie ieroči nonāk uz mūsu galda tradicionālā eksporta produkta – šprotu – kārbīnās. Nevienā pētījumā nekad neesot apstiprinājies, ka kāda no jūrā militāristu iegāztajām vielām – tai skaitā arī iprīts – neizmainītā veidā varētu ceļot no baktērijām uz aļģēm, no aļģēm uz planktonu, tālāk uz zivīm un visbeidzot sasniegtu cilvēku, kura nogalināšanai savulaik patiešām radīts. Sešdesmitajos gados šādu ceļojumu gan veica lauksaimniecībā izmantotais insekticīds DDT, taču to ātri vien izskaitļoja un jau desmitgades beigās aizliedza. A. Kozlovskis skaidro: "Ja baktērija no mucas apēd tīru iprītu, tālāk tas vairs nav iprīts. Bioķīmiski nav iespējams, ka cilvēks apēd to pašu iprītu!" Turklāt Krievijas mediju piesauktās brētliņas nemaz vairs neuzturoties iepretim Liepājai – šobrīd tās par labākiem atzinušas Ventspils apkaimes ūdeņus.

Jo aiztiek, jo smird

Teorētiski iegansts šādas panikas celšanai un uzturēšanai varētu būt vismaz daļēji saistīts ar zivju biznesu. Zvejas kompānijas vadītājs Juris Pētersons spriež: "Domāju, tā ir negodīga konkurence." Rakstos regulāri parādoties šausmu stāsti par Latvijas indīgajām brētliņām, nesen arī rādīta dokumentālā filma. Taču nezin kādēļ šajos pētnieciskajos materiālos nepamanīts palieko fakts, ka krievi paši itin sparīgi zvejo Baltijas jūrā pie vislielākās karabāzes, zivīm bagātīgajā Kaļiņingradas zvejas rajonā un noķerto paši kūpina šprotēs – lai arī ne tik garšīgi, kā to pieprotot latvieši.

Vides aizsardzības jautājumos kompetentākā amatpersona aizsardzības resorā – virsnieks Ojārs Gerke – uzsver, ka Krievijā par Baltijas jūras ekoloģisko stāvokli saistībā ar nogremdētajiem ieročiem regulāri tiek izplatīti meli: par it kā jūrā noglabāto nervu gāzi – zarīnu. Līdzšinējie pētījumi apstiprinājuši vienīgi iprīta un sternīta klātbūtni. Turklāt nevis "simttūkstoš tonnu", bet 13 tonnu. Pakāpeniski tās vidē degradējoties, bet uzpeldēt nevar ūdens spiediena dēļ. Pēkšņa šo inžu nokļūšana atmosfērā esot neiespējama, tāpat kā izskalošana krastā un nokļūšana zivīs. Ikgadējais HELCOM monitorings šos kategoriskos spriedumus apstiprinot. Un zīmīgi, ka arī Krievija regulārajās sanāksmēs nekādas iebildes par šiem secinājumiem neceļ, atzīstot par pareizu latviešu parunā pausto dzīves gudrību – jo sūdu aiztiek, jo sūds smird. Pēdējoreiz valstis par to vienojās pirms divām nedēļām. n

UZZIŅAI

1947. un 1948. gadā sabiedrotie Vācijai konfiscētos ķīmiskos ieročus Baltijas jūrā noglabājuši divās ieplakās – uz austrumiem no Bornholmas salas un Gotlandes tuvumā

Nogremdēts aptuveni 34 000 tonnu ķīmiskās munīcijas, kas atbilst 13 000 tonnām ķīmisko kaujas vielu

Plašāka informācija par nogremdētajiem ieročiem pieejama http://www.helcom.fi/environment2/hazsubs/en_GB/chemu

Imants Vīksne Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai